

rastlino tudi presaditi; potem bo razvijala svoje posebne lastnosti v tuji zemlji to toliko bujnejše.

Tako sodijo o narodni vzgoji in o maternem jeziku Nemci. Dal Bog, da bi Slovenke uvaževale nauke, ki jih lahko crpijo iz gornjih vrstic!

UMIRANJE. J. S. MACHAR. (GOSPEJ OTILJI SKLENAREVI-MALI. *)

„No, kje je?“

„Še sledu ni, milostiva; ves vrt sem preiskala in podstrešje, i v kleti bila sem in pri sosedih povprašala — a nihče ni je videl. Kakor bi zemlja bila jo pokrila.“

„A v pralnici in čumnati si bila?“

„Da, pa zastoj.“

„Morda je kdo ukradl jo.“

„To bi se mu splačalo! Kakor kozuh moljav je bila mačka, dlaka v roki ostala je, če se si je dotaknil“, postrežnici mladi smeje iskrene oči se zlobno in zaničujoče na bolno gledajo gospo, katera leži tu v belih pernicah odeta in v zid obrnjena.

Pepelasto ji novembra svit lase obseva rjave, kateri se ji lepijo na čelo, profil izmučeni in ožolteli in suhe členke na ročici mali, ki iz rokava kuka in kot mrtva na pernici leži. Poročni prstan motno leskeče se na njenem prstu, prevelik je.

„Kako je danes zunaj?“

„Eh, vlažna zima, mraz, da kar pretresa kosti človeku.“

„Saj ga tudi čutim.“

Priloži v peči in potem še enkrat pregled vse — sobico, klet in podstrešje, prinesi mi živalico ubogo.“

*) Iz zbirke »Zde by měly kvést růže...«

In v peči veselil se zlatožolti piamen je nove žrtve, zadovoljno skakljal je okrog črnih kosov oglja, ki hišina mu jih je vrgla v žrelo nevoljna, godrnjaje radi smešne želje po mački, radi muh goposkih,

„Žival uboga“, vzdihnila gospa je in topo zrla v ornamente stene; na polji modrem melanholično so se vili cveti enostavno sivi, „uboga mačka!“ —

Njena duša davno že v neki slutnji je račun sklenila z ljudmi, z mladostjo, z vsem, kar nam je žitje, te štiri stene zdaj so bile svet ji — zdaj še žival se izgubi ji stara! Tu čuti, kakor bi ji roka tuja uropala kos duše!... Nekaj tednov ta mačka že ni mogla več iz hiše, in nekaj tragičnega bilo v hoji, v očeh nje žoltih... kakor da bolezen, ki muči njo, lotila se je tudi razumne te stvari! Po cele dneve polegala je v toplém kotu blizu peči, izleknjeno in nepremično, in odtod zrla vanjo žalno z okom širokim, svetlim.

Petnajst let temu je, ob svoji svatbi prinesla jo od matere je svoje, igravo mucko z mehko belo dlako in smešno črno liso na glavicu, ki bila je kot čepica koketna nad hudomušno modrimi očesi. Takrat je k možu svojemu stopila in mucko pritiskaje k nedrom nanj se naslonila: „Glej zadnjo stvar iz bale!“ in mucko poljubila je. On v šali zagrozil mucki je: „Tatici mojih poljubčkov ne dajaj.“ In mucika je na tla zletela, ona pa se je ovila okrog vratu njegovega...

Ah slike te iz minulosti njene!...

Spomini njeni bili so le vrsta momentnih slik, ki v nje je vse prelila v nočeh brezsanjskih, dnevih zapuščenih, kak doživela je. Na njih je bilo naslikano natančno, kot reljéf, vse, in vsaka slika bila je dogodek. Le-ti spomini so ji še ostali, ko je pod težo slutenj že račun sklenila z ljudmi, z mladostjo, z vsem, kar nam je žitje, — pač žalosten plus. Nje premišljala je,

za sliko slika se vrstila v duši,
kakor med prsti jagode na molku,
sicer brez žala in nevolje in le
z nekako tesno mračnim fatalizmom,
ne verujoč, al res tako je bilo
vse, ali ona, ki leži tu kakor
kak Lazar, res je to vse doživela,
v kalejdoskopu prejšnjih dnij je zrla.

Tako je bilo v času nje zaroke.

Skoz okno majnikov večer se vlega,
a ona mi odlaga platno belo
in iglo in na prstih šteje resno:
en mesec — dva — trije; tako nekako
trinajst bo tednov. Tekom tega časa
zgotovim balo — in potem... potem pa...

In zamizi... toplota ljubka lije
po licih se ji... nedra dvigajo se...

In z vrta doli, ki drgeče v cvetji
medenem, gor na okna njena spenja
mladike belordeče jablana in
peresca v sapici se vetra lahko
priklanjajo na platno beih srajc...

In slika svojo si jesen prihodnjo:
V nje topli sobi samovar šumi ji.
On tesno k nji primakne stol in gleda
na sence njeno. Toda ona kakor
nalašč pazljivo pregleduje zadnji
„Bazar“ ali pa kak roman. On glavo
k nji sklanja, niža, položi jo
na liste knjige, z lepimi očmi zre
v njo, prosi nemo jo, ginljivo prosi...
Tedaj šele poskoči kakor srna
in vjame glavo in poljublja, vroče,
da zgoča tema nakrat oči obsenči,
v omami sladki pada mu v naročje...

Izgine slika in zatone v meglo.

Fežko zakašljala gospa je bolna,
Z naporom obrnila se je znak in
suhe roke nad glavo je sklenila
in gledala na rožo sredi stropa.

In spet se vidi. Pet al šest je tednov
po njeni svatbi. Pred zrcalom sedi
in češe rjave si lase svilene.
Že več dnij nekaj v nji bojuje se in
duši jo. In neznano čustvo često
prešinja jo, gnusoba jo pretresa,
prešičenost. Čemu — ni vedela. Zdaj
kar nehote v zrcalu gleda medle
oči, višnjevkaste zre kolobarčke,
in čustvo to trepeče v vsakem nervu,

močnejše večno in močnejše — čuti
to intenzivno — jasna ji uganjka.
Trenotki vsi so zoprni ji, ki so
doslej omamljali jo z blaženostjo.
To sreča ni, ki je o nji sanjala.
Nečesa manjka... manjka, Bože, Bože...

In pregleduje sliko svojo in se
zdi sama sebi kakor cvet utrgan,
ne ovenel, ampak zmečkan in pust in
brez vonja... V tem pocuka nekaj doli
za krilo jo. Igrava mucka spenja
po nji se, vsaja kremplje v krilo njeno
in gleda jo. Privzdigne mucko, prosto
peroči tok solza zdaj lije mucki
na mehko dlako. Z doma stvar samo ta
je smela biti priča nje solza, nje
bolesti prvih solz... Premišlja sladke
trenotke plašnih sanj dekliških, slike,
o kojih je hotela, da življenje
ji uresniči jih... Ah, sanje te le
bile so prava neskaljena sreča,
tedaj pa jih še niti ni čutila,
in zdaj ne vrnejo se več nikoli...

„Kje je žival?“ zastoka mi bolnica.

Pojavi nova slika se ji v duši,
preprost pojav iz davnega detinstva,
izgine precej in izgine druga
in tretja; kakor v vročnici sedaj se
podli življenje mimo nje, momenta
nobenega ne more vjeti in se
pri njem muditi. Hkrati diha trudno,
naporno, urneje ji polje kri in
trepalnice medle zatisne trudno,
kot da bi spala. Zdaj pa ena slika
trdno* stoji pred nje zaprtim okom.

V postranski sobi spet se vidi samo.
Večer poleten, okno je odprto.
Vse tiho zunaj. Ura je enajsta.
Moža doma ni. Ah, to je že davno,
kar z njo prebil večer pri tej-le mizi
poslednjič je. Seve, tega je kriva
le ona, a drugače moči ni. On
odhaja vsak dan, kam, nji znano ni. Ne
vprašuje ga. Dejal ji je, grem tja al
tja, nji bilo je vse eno. Potem je
sploh molčal... Zdaj bo prišel, menda stopil
s poljubom suhim k nji, iz kojega se
ljubezen davno že je izgubila,
kakor resničnost s fraze, s kojo „Dober
večer“ želimo. — Kak vse to je prišlo?
Al ni imela ga resnično rada?
on nje? Ljubezen bila je resnična,

a ne ta, ki po nji je hrepenela
v dekliških letih, ki o nji je brala,
ta nevmrjoča, vedno zmagujoča,
kot smrt mogočna, proslavljena v verzih,
romanah, bajkah in po tradicijah —
te ni bilo... Ljubezen njiju bila
v primeri z ono je nekako medla,
vsakdanja, bolj opojnost ali dušna
bolezen... Ni je in nič več ne bo je.
Ah, zdravje prišlo je, to trezno zdravje,
in ozdraveti htelo se je spet bolezni,
in ozdravela je obupovala...

Pri hišnih vratih zvonček zdaj zapoje
ostro — moj mož — pomisli ona mirno.
Res je. On pride v sobo, po navadi
k nji skloni se, poljubi po navadi,
z roko pogladi čelo in lase ji.
In ko po strani ozre se, nekaj
prečudnega zapazi tam na belem
naprsniku... „Dovoli malo, čakaj.“
Na igli pri kravati trdno vjetih
visi mu dvoje dolgih črnih las, ah,
ah, dvoje ženskih las!...

„Lasje so to, glej!“

Prestrašil se je: „Da, res to lasje so“,
v zadregi reče ji — neumno skoro.
„Lasje so ženski!“

„Rês, zdi se, da ženski.“

Molčala je. Lase na tla spustila
in z gnusom si otrla prste svoje
ob krilo.

„Toda to je vendar čudno“,
začne soprog zdaj z izlaganim mirom,
„kako lasje ti —“

V stran obrne glavo,
na videz mirna mi odide v sobo,
mehanično se brzo sleče, vrže
na pernice se. Plakala ni, samo
zastokala, parkrat zašepetala:
„Ubita.“

Zjutraj se odpelje k mami.

Povedala ji je in se solzila.

Z nasmehom tožnim mati gladi laske;
vzdihuje: „Usoda... Feđa ti se vrneš!“
„Nikdar, kako jaz morem z njim živeti?“
„Kakor vse druge.“

„A soprogi drugi...“

„Enaki vsi so, pravim, vsi enaki.“

„Papa naš?“

„Dete, vsak svoj križ pozna — ne
vprašuj nadalje.“

In obe molčita.

„Ko živel bi mi vsaj črvček mali,
vsaj dete, za katero bi lahko živel!“

„Vesela bodi, da ga ni. Ker pilo
gorje bi z mlekom tvojim.“

Tiho spet... Kar
dê majka tužno: „Česa manjka vama?
Ljubezni ne, bogvaruj, le navade,
ki ljubavi ostanek je, ki potiej
moža in ženo vodi... Vrne se in
privadi se...“

Vrnila se je...

Tu bolnica
ozre se na omaro. Tam pri zidu
izmed zmesi skodelic, vaz in pestrih
kozarcev gleda nekaj rjavkastega...
ostanki šopka od poroke... slika
prelepa njenega življenja... isto
ostalo od obeh je, misli ona.

In spet se vidi
v preteklih dneh. Kakor jeseni kaplje
dežja ob okna bijejo zaprta,
grede ji dnevi enolično. Ona
sedi in misli, misli. In prihaja
na misel ji, da se odreka svetu
in njega radosti — čemu? Dovolj je
še mlada, da lahko moža posnema,
da bi ubogala vabeče glase,
ki često čuje jih, in tiste vzore,
ki predočujejo jih žene druge.
Če srečna bit'ne more tedne, leta,
kaj ne bi uživala hipov? Toda
svareči strogi glas notranji čuval
vsega jo je... Danes mu je hvaležna.
Tak višja čustva vsa je darovala
igravi beli mucki, jo laskala
in negovala, z njo igrala se in
zgovarjala, smejala, in kot dete
umela jo živalica je modra.
Sicer pa strah je bila hišinam in
za vsako družbo kazen, kamor forma
jo usilila je; smešna vsem je bila,
ki so jo motrili od daleč,
in vedela je to, tak je hotela —
to bilo je življenje...

Hišna pride:

„Sedaj žival sem našla, milostiva!“

„Kje je?“

„Podstrešjem, toda že je mrtva.
Za brunom ondi, človek dobro mora
paziti, v klobčič zvita je kot cunjja.“

Molči bolnica.

»Kaj pa zdaj naj delam?“

„Stol vzemi in k omari ga pristavi.
Za vazami, skodelicami v kotu
je bičje staro, vrži v peč je, hišnik
na vitu naj takoj zakoplje mačko,
globoko. In tako zdaj lahko ideš...“

In plena veselil se zlatožolti
plamen je. Stare suhe bilke ostro
so pokale, ostanki davnih cvetov,
pepel rjav, še žareč, in brzo so se
izpremenile v sivkast lahek prašek.

Bolnica čuti, kak po sobi diha
dih vničenja — največ še eden, dva dni,
— pa mu odda, kar je njegovega še.
In vidi postarno to mačko belo,
kako oči na brunu tam zapira,
te tragične oči, velike, žolte...

Tak vzdihnila je le, več mislila ni.
Naporno se obrača k zidu, medle
oči svoje upira topo v steno,
v cvetove, ki vrste se valovito
po sobi v melanholični modrini.

Pripravljena je. »Tako bode lahko
pričakovala...“

SLOVENSKO SPLOŠNO ŽENSKO DRUŠTVO. MILA DOBOVA.

Zavedno in narodno požrtvovalno ljubljansko ženstvo si hoče ustanoviti društvo, katero bode skrbelo za izobrazbo širših ženskih slojev, t. j. skušalo bo vzbuditi med ženstvom zanimanje za vse, kar je lepo, potrebno in dobro, za socialna vprašanja, za umetnost, to pri nas tako zanemarjeno dete, širilo bo zanimanje za ženstva tičoča se dnevna vprašanja ter tudi za poljudno znanstvo. To bode gotovo lahko doseglo s predavanji, z zdravim čitvom, s prirejanjem učnih krožkov ter s skupnimi izleti. To je program, katerega ni možno dovolj pohvaliti in odobravati.

Tacega društva nam je bilo že davno treba... Da zadostuje, oziroma mora zadostati ženski le igla, kuhalnica in metla, da je ženska na svetu le radi moža in otrok, teh predpotopnih nazorov so se otresli že malodane tudi najhujši filistri in — sebičneži — epikurejci. Rousseau meni, da umetnost razmišljati ženski ni tuja. Ženska prav tako lahko razsoja ter samostojno misli, kakor možki; od narave ima vse iste duševne darove, samo nje odgoja je slabša, neprava ter zatre čestokrat ono, kar bi lepo vzknilo in donašalo sadove. To nam potrjuje žensko gibanje na vseh krajih in koncih sveta; ženske so vzlic vsemu nasprotovanju najmočnejših faktorjev že odstranile mnogo zaprek, stopile so pogumno v areno, kjer se bojujejo z najboljšim uspehom z »uma svetlim mečem« profesorice, zdravnice, slikarice, pisateljice, kiparice Zjedinjenih držav, Rusije, Anglije, Švice, Avstrije in drugih držav pričajo, da zmore ženska, ako se ji nudi zadostna izobrazba in se ji dovoli, svoje znanje praktično uporabiti, isto kot možki.

Ali ženstvo nikakor ne namerava konkurirati z moštvom ali siliti tja, kjer ni njegovo mesto; za višjo omiko teži le zato, ker mu je to vsled socialnih razmer duševna in telesna potreba, ker mora dandanes bojevati prav tako boj za obstanek, kakor ga bije možki, ako neče poginiti ali pa se — prodajati. Kakor kaže ljudsko štetje od l. 1890., je samo v Avstriji en milijon udov in ločenih žen, od katerih se jih mora živiti 627.000 od dela svojih rok. Poleg teh je pa še 300.000 deklet, ki so stara nad 40 let ter si tudi sama služijo svoj kruh. Četrta milijona omoženih žen pa dela v tovarnah, ker obitelji ne zadošča zaslužek moža-delavca.

Dolžnost vsake ženske je, da se izobrazuje, najsi postane potem že pestunja, tvorniška delavka, kuharica, prodajalka, učiteljica ali zdravnica. Ako se omoži, ji je pa še tem bolj treba temeljite ter mno-